

MORGONDAGENS ARBETSMARKNAD

FÖRSLAG TILL ARBETSMARKNADSKOMMISSION

2016-08-15

En arbetsmarknadskommision behövs

Svensk ekonomi har tidigare utsatts för, och klarat, stora utmaningar. Efter en lång tid med försämrad konkurrenskraft, en allt mer reglerad arbetsmarknad och fastighetsspekulation drabbades Sverige under 90-talet av en djup finanskris. Som svar på denna tillsatte den dåvarande regeringen den så kallade Lindbeck-kommissionen. Kommissionen engagerade några av samhällets bäst lämpade experter och lyckades på några få månader ta fram 113 förslag på hur svensk ekonomi skulle kunna göras mer konkurrenskraftig.

Ett stort antal av förslagen genomfördes och utgör idag fundamenten för svensk ekonomisk politik. En självständig riksbank, en sammanhållen budgetprocess och en flytande växelkurs är några exempel på detta. Ett antal av förslagen, främst de som berörde arbets- och bostadsmarknaden, genomfördes dock inte.

Sverige står nu återigen inför mycket stora utmaningar. Inte minst mot bakgrund av den stora migrationen och den dåligt fungerande jobbintegrationen. Jämvikts-arbetslösheten väntas öka samtidigt som jobbintegrationen fortsatt fungerar dåligt.

Om ingenting görs riskerar hundratusentals människor att förpassas till ett nedbrytande och passiviserande utanförskap. Det vore ett samhällsekonomiskt slöseri och ett svek mot de enskilda.

Ur det perspektivet är det mycket oroande att se hur reformtakten på det arbetsmarknadspolitiska området i princip har avstannat och hur tonläget från arbetstagarorganisationer har skruvats upp till oseriösa nivåer. Regeringen pratar om att de vill se fler jobb, men deras initiativförmåga för att verkligen förändra och ta sig an de utmaningar som vi står inför är näst intill obefintlig. Alla de människor som nu står utanför arbetsmarknaden kan inte vänta längre.

Sverige som land har inte råd att ha dessa människor vid sidan av.

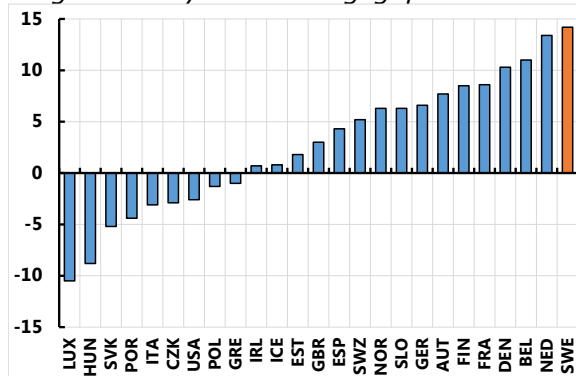
Det är av största vikt att lösningar på problemen ändå kommer till. För att bryta politiska låsningar och möjliggöra snabba och viktiga reformer föreslår Centerpartiet därför att en ny kriskommission tillsätts. Den bör få i uppgift att under hösten leverera skarpa förslag kring hur svensk arbetsmarknad kan öppnas upp för fler och jobbintegrationen förbättras väsentligt.

Svensk arbetsmarknad i behov av omstart

Svensk arbetsmarknad fungerar bra på många sätt och för många personer. Vi har exempelvis EU:s högsta sysselsättningsgrad. Men svensk arbetsmarknad är också kraftigt polariserad. Särskilt nyanlända och personer med låg utbildning har svårt att få ett jobb. Sverige har därtill EU:s lägsta andel enkla jobb. Dessa två fenomen – polariseringen och bristen på enkla jobb – hänger ihop.

Sverige har det högsta sysselsättningsgapet mellan utrikes och inrikes födda i EU. Personer med högst förgymnasial utbildning har nästan tre gånger högre arbetslöshet än befolkningen som helhet. Och personer med en funktionsnedsättning har 24 procentenheter lägre sysselsättning än andra.

Diagram 1. Sysselsättningsgap 2014

Källa: Eurostat

Svensk arbetsmarknad är oförmögen att inkludera så kallade marginalgrupper.

Samtidigt ökar andelen av de arbetslösa som tillhör sådana grupper, med en utsatt ställning, till nästan 80 procent de närmaste åren.

För att pressa ner arbetslösheten och se till att fler kan få ett jobb att gå till måste arbetsmarknaden öppnas för fler.

Jobbintegrationen är nyckeln

En fungerande arbetsmarknad kräver tre saker. För det första måste det finnas ett högt utbud av arbetskraft. Det ska alltid löna sig att arbeta. För det andra krävs en stark efterfrågan från företag som vågar växa och anställa. Och för det tredje måste matchningen mellan dessa arbetssökande och jobbskapare fungera.

Svensk arbetsmarknad fungerar bra för den statistiska genomsnittspersonen: en 40,3 år gammal, inrikes född, man med jobb och drygt 30 000 kronor i lön. Men de allra flesta är inte som genomsnittspersonen.

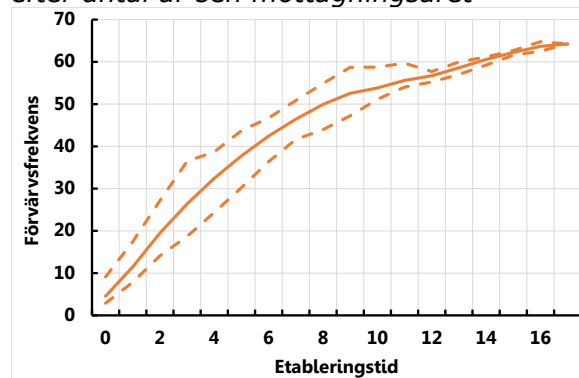
En stor grupp ungdomar slutar skolan utan fullständiga betyg och har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Personer med en funktionsnedsättning har nästan 70 procent högre arbetslöshet än andra. Och arbetslösheten för människor med kort utbildning är tre gånger så hög som för andra.

Samtidigt ser vi också hur allt fler unga hänvisas till otrygga anställningar. Jobb där ett missat sms kan avgöra din inkomst och där både tydlighet kring rättigheter och stabilitet allt för ofta lyser med sin frånvaro. Det är ett exempel på hur en bristande flexibilitet på arbetsmarknaden i stort, lett till att de grupper som har svagast ställning får bära en större börda. När företag inte kan anpassa sin produktion och arbetskraft blir lösningen ofta att låta tillfälligt anställda utgöra hela företagets anpassningsförmåga. En i grunden positiv flexibilitet hos vissa arbetsgivare förvandlas därmed till ett verktyg för att skapa stress och otrygghet på jobbet. Det är ohållbart och något som måste ses över.

Vi behöver också se till att fler kan skapa sin egen trygghet via kontinuerlig fortbildning. Med ett långt arbetsliv krävs möjligheten att ta ytterligare steg. De som står utanför arbetsmarknaden idag har inte kraften att skapa sitt nästa steg. Därför behöver vi skapa en arbetsmarknad där möjligheten att klättra och utvecklas blir mycket bättre än idag.

Men den utveckling som tydligast utgör en akut utmaning för svensk arbetsmarknad är de senaste årens stora migrationsströmmar. Det tar cirka åtta år innan hälften av de nyanlända flyktingarna kommer i arbete. Än längre tid tar det innan de arbetar på heltid. Arbetslösheten för utrikes födda är tre gånger så hög som för inrikes födda.

Diagram 2. Förvärvsfrekvens för flyktingar efter antal år sen mottagningsåret

Not: Avser flyktingar, 20-64 år, som invandrat 1997-2014. Heldragen linje utgör medel. Streckade linjer utgör min respektive max.

Källa: SCB

Den dåligt fungerande jobbintegrationen påverkar också andra delar av arbetsmarknaden. En stor del av de ungdomar som klarar sig dåligt i skolan har exempelvis utländsk bakgrund. Och att växa upp i en familj där föräldrarna inte arbetar riskerar, förutom den materiella nöd detta medför, att leda till att också barnen klarar sig sämre.

Därtill kommer det faktum att den dåligt fungerande jobbintegrationen leder till stora påfrestningar på de offentliga finanserna. Den svenska välfärdsstaten kräver ett stort antal arbetade timmar för sin finansiering. Om inte integrationen förbättras riskerar vi alltså att hamna i en

negativ spiral. Ökade utgifter leder då till höjda skatter, som leder till färre arbetade timmar och färre växande företag, vilket ytterligare försämrar integrationen.

Vad Sverige behöver är det omvända. En öppen och dynamisk arbetsmarknad som möjliggör en snabb integration, som minskar kostnaderna och möjliggör jobbskapande reformer och som ytterligare förbättrar integrationen.

Utgångspunkter

Många av de lagar och regler som definierar den svenska arbetsmarknaden, däribland LAS och MBL, tillkom under 1970-talet. Det var en tid som också såg förslag om att socialisera svenska företag genom löntagarfonder. Näringslivet präglades av storskalig industri och arbetsmarknaden såg tvåsiffriga nominella löneökningar ätas upp av en lika hög inflation. Det var, kort och gott, en tid som inte liknar den vi nu befinner oss i.

Det finns goda skäl att göra ett omtag vad gäller den svenska arbetsmarknaden och anpassa den till nu rådande förhållanden. Tillsättandet av en arbetsmarknads-kommission, med kompetenta ledamöter och högt arbetstempo, är något som ansvarstagande partiet bör kunna enas om som ett första viktigt steg i denna strävan.

En sådan kommission bör tillåtas arbeta brett och förutsättningslöst. Några problem är dock uppenbara för alla, och förtjänar att analyseras grundligt.

För det första måste tryggheten öka. Idag är vissa anställda helt utan trygghet, via så kallade sms-anställningar, medan andra är inlåsta i jobb de inte trivs med. Det är resultatet av en stelbent arbetsmarknad som omfördelar otryggheten till de som har svagast ställning på arbetsmarknaden. Situationen är orättvis och kräver lösningar för en större och mer rättvist fördelad trygghet.

För det andra måste regelverken på arbetsmarknaden anpassas till att det är små och växande företag som i allt högre grad står för jobbskapandet. Storföretag

har, och kommer fortsätta att ha, en mycket viktig roll att spela i svensk ekonomi. Men dagens arbetsmarknadsregler, som skapades i en tid då storföretag var de dominerande aktörerna på svensk arbetsmarknad, hindrar framväxten av morgondagens jobb. Kombinationen av dåtidens arbetsmarknadsregler och dagens arbetsmarknad riskerar i längden Sveriges internationella konkurrenskraft. Det måste bli enklare och billigare för småföretag att anställa.

För det tredje måste trösklarna till det första jobbet sänkas. Det faktum att nästan 80 procent av de arbetslösa väntas tillhöra grupper med en utsatt ställning på arbetsmarknaden visar att dagens arbetsmarknad inte är till för alla. Särskilt den dåligt fungerande jobbintegrationen visar att en arbetsmarknad som stänger ute stora grupper av människor skapar problem för de offentliga finanserna, för sammanhållningen och för de enskilda. Tröskeln till det första jobbet, oavsett om det är det första jobbet efter studierna eller det första jobbet i det nya hemlandet, måste sänkas. Arbetsmarknaden måste vara tillgänglig för alla.

Allt detta, och mer därtill, kräver att reglerna på svensk arbetsmarknad synas i sömmarna så att fler, särskilt marginalgrupper, släpps in.

Sammanfattning

Svensk arbetsmarknad står inför stora utmaningar. De senaste årens migrationsströmmar har gjort tidigare skönhetsfläckar till akuta problem i behov av snabba och effektiva lösningar.

Finanspolitiska rådet rekommenderade för några månader sedan att en expertkommission tillsätts för att lämna förslag kring hur jobbintegrationen ska kunna förbättras. Centerpartiet ställer sig nu delvis bakom denna begäran. Men även om jobbintegrationen är nyckeln till många av arbetsmarknadens problem måste ansatsen vara bredare.

Svensk arbetsmarknad bygger på regler utformade i en annan tid, där förutsättningarna skiljer sig markant jämfört med idag. Nu krävs att en arbetsmarknadskommission tillåts

utveckla en ny modell, för morgondagens arbetsmarknad.